

MOTIO 20.5 **Leo von Klenze: Nachweisungen über eine neue Bearbeitung der Pläne für den Akademiepalast in Pesth (Észrevételek a pesti Akadémia-palota terveinek új átdolgozásához), 1861**
14 fol. német autográf, toll, papír, 340 × 200 mm
MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, K 1272/2–14

MOTIO 20.6 **Friedrich August Stüler: Erläuterungen zum Entwurf für das neue Academie-Gebäude zu Pesth (Magyarázatok a pesti új Akadémia-épület tervéhez), 1861. május 12.**
10 fol. német könyomat, toll, papír, 350 × 215 mm
MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, K 1272/2–16–No. 1

MOTIO 20.7 **Friedrich August Stüler: Erläuterungen zur neuen Skizze für das Academie-Gebäude zu Pesth (Magyarázatok a pesti Akadémia-épület új terveihöz), 1861. július 16.**
8 fol. német könyomat, toll, papír, 350 × 215 mm
MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, K 1272/2–16–No. 2

A Tudós Társaság az építendő székházához szükséges telek megszerzése idején (az 1860. év folyamán) az igazgatótanács tagjaiból építési bizottságot állított fel. Tagjai – Dessewffy Emil elnök, Eötvös József alelnök és Károlyi György igazgatótanács tag – teljes döntési joggal rendelkeztek az építés ügyeiben. Az építési bizottság az akkoriban Párizsban építészettörténeti és -elméleti stúdiumokat folytató Henszlmann Imrét (1813–1888) bízta meg az épület programjának elkészítésével. A programot Henszlmann 1860 októberében mutatta be. Ekkor az igazgatótanács az épület terveinek beszerzése céljából meghívásos pályázatot hirdetett, amelyen a Gerster Károly (1819–1867) és Frey Lajos (1829–1877) pesti építészekkel együttműködő Henszlmann mellett egy bécsi építész, Heinrich von Ferstel (1828–1883), valamint Ybl Miklós vett részt. Szkalnitzky Antal (1836–1878) levélben jelentkezett az építési bizottságnál, amely az ő terveit is fogadta. A négy pályázó terveinek benyújtási határidejét 1861. február 15-ére tűzték ki. Miután a beérkezett pályamunkák közül egy sem nyerte el az építési bizottság tetszését, két német építész, Leo von Klenzét (1784–1864) és Friedrich August Stülert is megbízták új tervek készítésével.

Az építési bizottság által meghirdetett pályázatra benyújtott, majd a felkérésre készített tervek mellé az építészek szöveges magyarázatokat mellékeltek. E magyarázatok nem csupán az egyes tervlapok részletező leírását tartalmazzák; kiemelt forrásértéket sem szárazabb, leíróbb jellegű részeknek köszönhetik. A feladathoz fűződő szellemi (és érzelmi) viszonyról való nyilatkozás, a megrendelő szándékait a végsőig szem előtt tartó intellektuális reflexió mind a pályázaton részt vevő, mind a később felkért építészekről elvárt követelmény volt. Így a tervmagyarázatok olyan programszövegeknek is tekinthetők, amelyekben készítőik állást foglaltak ízlés- és stílusbeli preferenciáik mellett, hangoztatták és érvekkel bizonyították elköteleződésüket a feladat iránt.

A tervmagyarázatok öt különböző művészegyeniségtől származnak. A pályázati programot is elkészítő Henszlmann Imre terjedelmes leírása például a „csúcsíves stíl” nagyszabású védőbeszéde. Henszlmann jól tudta, hogy pályázatának leggyengébb pontja tervezett épületének stílusa, és ennek megfelelően, már-már válogatás nélkül sorolta érveit a gótika védelmében. Régészeti és művészettörténeti kutatásai ugyanis megerősítették abban a hitében, hogy a magyar nemzeti stílus a középkorban bontakozott ki. Míg a közvélemény (és több akadémiai tagtársa) elgondolása mellé állt az építendő akadémiai palota stíljével kapcsolatban, az építési bizottságnak egészen más nézetei voltak úgy a nemzeti stílusról, mind a Henszlmann szerint azt megtestesítő gótikáról.¹ (Gerster és Frey csak az alaprajzi tervekhez csatolt számításokat végezhatték. A szöveg statikai kérdésekkel – minthogy Henszlmann maga sem volt gyakorló építész – nem foglalkozott.)

A csupán 24 éves Szkalnitzky maga jelentkezett az építési bizottságnál, hogy kérje felvételét a pályázat résztvevői közé. Tervleírásának hangja azonban nem egy bártortalan, a megadott programhoz alázatosan ragaszkodó óvatos pályakezdőé. Többségében jogos érveket sorakoztatott a program átgondolatlanságával szemben, kritikával illette az építési bizottságot a telekválasztás (csere) miatt, és tiltakozott a tudományok palotáját „zárdá vagy városház kinézésűvé” tevő gótikus stílus ellen.

A bécsi Votivkirche tervezésével néhány évvel korábban hírnevet szerző, még szintén fiatal Heinrich von Ferstel a stílus kérdésében ugyan egyetértett Henszlmann-nal, az építész kezét túlságosan megkötő programot azonban kritizálta, és módosításokkal adta be terveit. A sikertelen pályázat után felkért német építészek, a szakma nemzetközi hírnevű *doyen*-jei, Klenze és Stüler munkájának már nem vetett gátat a henszlmanni program. Klenze, a bajor királyi udvar első számú építésze lefegyverző magabiztossággal és tömörséggel foglalta írásba a terek elhelyezésének és a választott görög stílus („Renaissance der Formen des klassischen Altertums”) okait és céljait. Az építészirodával rendelkező Stüler tárgyilagos, az egyes tervlapokat akkurátusan magyarázó leírásai mellett alig maradt hely a stílus kérdésének. A történelem virágkorait („Blütezeiten”) idéző stílusok, a görög-római és annak újjászületése illettek leginkább a közeli jövőbe vetített időszakhoz, a magyar tudományosság eljövendő felvirágzásához.²

1 A nemzeti stílus kérdéséről az Akadémia székházának tervpályázata kapcsán: Hajnóczi 1985; Kemény 1991.
2 A tervleírásokat közli Kat. Budapest 1996: 89–140.

U. B.